

گروه آموزشی هنر اسلامی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته هنر اسلامی گرایش سفال و سرامیک

عنوان: بررسی سیر تحول شیوه ی لعاب پاشیده در سفالینه های ایران و چین.

استاد راهنمای اول: دکتر عباس اکبری

استاد راهنمای دوم: دکتر امیر حسین چیت سزایان

دانشجو: احسان هزبری

بهمن ماه 94

واژه های کلیدی: لعاب پاشیده، سفال نیشابور، سانسای چین، تانگ

چکیده:

گلابه به علت برخورداری از جنبه‌های گوناگون فنی و زیبایی، از گذشته‌های دور همواره به عنوان یکی از روش‌های تزئین، مطرح بوده و در هر دوره با توجه به وضعیت هنر سفالگری، متحول و توسعه یافته است. این توسعه، بر سفالینه‌های دوران اسلامی با دو روش نقش‌گذاری و نقش‌کنده ظاهر گشت. نقاشی گلابه‌ای در قرون اولیه دوران اسلامی احتمالاً حاصل گرایش به سفالینه‌های چین در قلمرو حکومت عباسیان و سنت‌های گذشته سفالگری و علاقه به هنرهای اسلامی و ایرانی بوده که از شرق ایران آغاز شد، اما در دوره میانه پیشرفت در تزئینات و ابداع فنون جدید به ویژه دو تحول بزرگ، رواج استفاده از بدنه‌های خمیر سنگی و لعاب قلیایی، این تزئین را متحول ساخت. در ادامه، این نوع نقاشی با تقلید از سفالینه‌های چین و هنر فلزکاری همراه و سبب ظهور سفالینه‌های مختلفی گشت، اما تقریباً از دوران قاجار با افت مواجه می‌گردد. خلق آثاری ارزشمند با شیوه نقاشی گلابه‌ای در دوران اسلامی ایران حاکی از اهمیت آن در میان سایر تولیدات سفالین می‌باشد. از این رو پژوهش حاضر به شیوه توصیفی - تحلیلی با جمع‌آوری اطلاعات به شیوه اسنادی - کتابخانه‌ای و میدانی تلاش می‌کند تا پیدایش این فن، روش تولید، سیر تحول و افول آن، ترکیب‌بندی نقوش و عوامل موثر بر توسعه انواع سفالینه‌های مزین به این شیوه را مورد توجه قرار دهد. بارونق جاده ی ابریشم در اوایل اسلام، هنر سفالگری مناطق مختلف ایران و بخصوص شمال و شمال شرق تحت تاثیر سفالینه های صادر شده از چین قرار گرفت. در این زمان رایج ترین شیوه ی تزئین لعاب در آن کشور، شیوه ی "سانسای" بود. شیوه سانسای از طریق این راه بازرگانی و همچنین مرزهای جنوب غربی و بنادر جنوبی به ایران وارد شده و هنرمندان ایرانی به تقلید از این شیوه پرداختند که در ایران به نام لعاب پاشیده معروف گشت. در این نوع تزئین ابتدا سطح سفالینه ها را با گلابه ای سفید رنگ می پوشانند، سپس با لکه گذاری و تاش هایی که از اکسید های مختلف رنگی تشکیل شده بود، رنگ آمیزی انجام می گرفت. این لکه ها پس از ذوب در کوره، خطوط و شکل های نامنظم اما درعین حال زیبا بوجود می آوردند. در چین انواع تکنیک نقش برجسته با سانسای همراه بود. اما در ایران لعاب پاشیده در ابتدا اگرچه با تقلید صرف از شیوه ی هنرمندان چینی و به صورت ساده انجام می گرفت اما به مرور با نوآوری هایی همراه شد. از آن جمله می توان به استفاده همزمان از تکنیک نقش کنده بر روی سطح سفالینه قبل از لعاب کاری و همچنین استفاده از خط کوفی به تقلید از سفالینه های سامرا به همراه این شیوه اشاره کرد. در این پژوهش به شیوه ی توصیفی تحلیلی با بررسی لعاب پاشیده در ایران و چین، ویژگی های این تکنیک در هر سرزمین شرح و بسط داده شد و از طرفی به بررسی راههای ورودی این شیوه پرداخته و مشخص گشت که بر خلاف نظریه های پیشین به احتمال زیاد مسیر ورودی اصلی این نوع سفالینه از طریق راه خاکی ابریشم بوده است.